

Етті мал шаруашылығының негізгі аспектілері

Александр Суминов

Мал шаруашылығы бойынша
сарапшы, тәуелсіз кеңесші

1 Жануардың өмірлік циклі

2 Көбеюі

3 Төлдету іс-шарасы,
буаздылығыні зерттеу

4 Сиыр-бұзау, бұзауларды
желіннен айыру

5 Жайылымдылық ұстау

6 Малды өсіріп жетілдіру.
Ресурстар мен шығындар

ЖАНУАРДЫҢ ӨМІРЛІК ЦИКЛІ

EL BAYLYGY

МАЛ БАСЫН ДИСПАНСЕРЛЕУ

EL BAYLYGY

Диспансерлеу — бұл аурудың алдын алуға және ерте анықтауға арналған ветеринарлық шаралар жүйесі

Көктем, жайылымға шығар алдында

Аяқ-қолдың денсаулығын тексеру, қажет болған жағдайда тұяқтарды кесу

Желіннің саулығы

Жалпы жануардың сыртқы келбетін

Күз, қысқы күтімге қойылғанға дейін

Буаздылыққа арналған зерттеулер

Желін мен аяқ-қолдың денсаулығы

Жалпы дамуды және тамақтануды бағалау

Зерттеу нәтижелері бойынша:
жануарлардың бір бөлігін өңдеу және жою

Таза тұқымды

Бір тұқымның дарақтары жұптасады

Мақсаты:

- таза тұқымды, асыл тұқымды жануарларды өсіру
- тұқым ішіндегі белгілі бір белгілерді жақсарту

Кроссбридинг (тұқымаралық)

Әр түрлі тұқымдардың дарақтары будандастырылады

Көрсеткіштердің жақсаруы: өсуі, өнімділігі, ата-аналарымен салыстырғанда — гетерозистік әсер

Мақсаты:

- ет өндіру үшін
- мал басын біртіндеп жақсарту үшін

Инбридинг

Туыстық жұптасуға тыйым салынады!

- қабілетсіз бұзаулар туады, деформациясы бар
- мал өнімділігі төмендейді

Негізінен ет бағытында қолданылады

Қолмен жұптау

Артықшылықтары

Сенімді есеп — бұзаудың нақты шығу тегі белгілі

Кемшіліктері

Көп уақытты қажет ететін әдіс — сиырлар мен қашарлар бұқаға жұптасуға әкелінеді

Қосымша адамдар, қашалар мен бөлмелер қажет

Еркін жұптасу

Артықшылықтары

Ең қарапайым әдіс — бұқалар табында бола отырып, жабуларды өздері жасайды

Едәуір аз шығынды

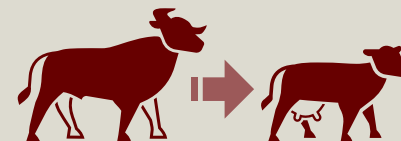
Кемшіліктері

Қай бұқа қай сиырды жапқаны белгісіз

Инбридингтің болмауын қамтамасыз ету керек

ЖАСАНДЫ ҰРЫҚТАНДЫРУ

EL BAYLYGY

Негізінен сүт бағытында қолданылады

Артықшылықтары

Өндіруші бұқаны тиімді пайдалану — мыңдаған төл

Биологиялық немесе ветеринарлық қауіпсіздік — аурулар жыныстық жолмен берілмейді

Тұқымды тасымалдауға болады

Шығындарды азайту — асыл тұқымды бұқаларды ұстаудың қажеті жоқ немесе аз қажет

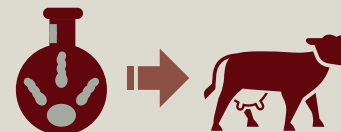
Төлдің сапасын жоспарлауға болады

Кемшіліктері

Мамандандырылған жабдықтар мен оқытылған персоналға қажеттілік

5 - 15 мың $\bar{\text{T}}$
шамамен бағасы

ЭМБРИОНДАРДЫ ТРАНСПЛАНТАЦИЯЛАУ

EL BAYLYGY

Асыл тұқымды мал өсіру үшін қолданылады.
Етті мал шаруашылығында іс жүзінде қолданылмайды

Артықшылықтары

Жоғары деңгейлі сиырлардан шыққан ұрпақтардың едәуір саны (бірнеше жүз)

Эмбриондарды тасымалдауға болады

Белгілі бір қасиеттер жиынтығы бар бұзау туады

Суррогат сиырдың өнімділігі маңызды емес

Кемшіліктері

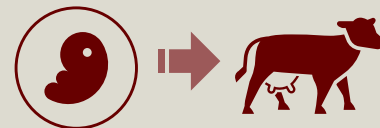

Қымбат

Жасанды ұрықтандыруға қарағанда тиімділігі аз

30-60%
эмбрионның өмір сүру деңгейі

БУАЗДЫЛЫҚТЫ АНЫҚТАУ ӘДІСТЕРІ

EL BAYLYGY

Тексеру шағылыстыру маусымы аяқталғаннан кейін 2-3 айдан кейін жүргізіледі

Физиологиялық

Егер сиыр **18-20 күн бойы күйлемесе**, оны шартты түрде буаз деп санауға болады

- + шығынсыз
- сенімді емес

Иммунохимический

Қан сарысуындағы прогестеронның деңгейіне зерітханалық тест **буаздылықтың 19-21-ші күні**

- + сенімді
- уақыт алады
- жануарды бекіту керек
- қымбат тұрады

Тікішектік зерттеу

Ұрықтың болуын қолмен немесе УДЗ қолдану арқылы сезіну. **Буаздылықтың 60-90 күнінен ерте емес өткізіледі**

- + дәл
- + қосымша құралдар мен реактивтерді қажет етпейді
- + ішкі жыныс мүшелерінің патологиясын анықтауға болады
- жануарды бекіту керек

«СИЫР-БҰЗАУ» ЖҮЙЕСІ

EL BAYLYGY

1-2 сағат

Бұзау анасынан уыз сүтін алуы керек

3-5 күн

Бокстарда жеке ұстау

5-10 күн

30 басқа дейін — арнайы қораларда
бұзаулары бар сиырлар тобы

10-14 күн

110-115 бас — бұзаулар мен сиырларды
ірі топтарға біріктіреді

7-8 ай

Бұзауларды емшектен ажырату және жыныстық жас топтары бойынша бөлу. Емшектен шығарғаннан кейін 5-7 күн өткен соң жайылымда жаю

ЕМШЕКТЕН АЖЫРАТУ КРИТЕРИЙЛЕРІ

EL BAYLYGY

7-8 ай

жасы

180-200 кг

минималды салмақ

Емшектен шығару енелері үшін де, бұзаулар үшін де үлкен күйзеліс болып табылады. Жас малдың одан әрі денсаулығы, өсуі мен өнімділігі жас малдың емшектен шығарылуы мен кейінгі күтімінің қаншалықты дұрыс ұйымдастырылатынына байланысты болады.

Емшектен шығару уақытын **мұқият қарастырып**, климаттық және азық-түлік базасының дайындығы сияқты бірқатар факторларды ескеру қажет.

Бұзаулардың емшектен шығару кезінде енесінің салмағының **50% — на дейін тірі салмағы** бар.

Жұмсақ емшектен ажырату нұсқалары

Бұзауларды бөлек, бірақ сиырлардың көз алдында жүретіндей етіп орналастырыңыз

Сақиналарды мұрын аралығына салыңыз, сорылмайтындай етіп, бірақ сиырлардан алмай

Басқа сиырларды (олардың аналары емес) бұзаулармен бірге топқа қосыңыз

Емшектен шығару түрлері

Бір мезгілде

Барлық бұзаулар, жасына және тірі массасына қарамастан, сиырлардан ажыратылады

- аз еңбекті қажет етеді
- жас бұзаулар қиын өткізеді, содан соң дамудан төмен болады

Кезеңдік

Белгілі бір массаға жеткенде ажыратылады.

Өсіп жетілмеген бұзаулар анасымен бірге қалады.

Емшектен шығарудың келесі кезеңі бір айдан кейін

- көп еңбекті қажет етеді
- үлкен бұзаулар кішіледің азығын жеп қоймайды, жас малдар теңестіріледі

БОРДАҚЫЛАУ ТҮРЛЕРІ

EL BAYLYGY

Қарқынды бордақылау

Қымбат, бірақ жылдам

Ас мөлшері: жоғары энергетикалық, ақуыздың, крахмалдың көп мөлшері

7-8 айдан бастап. — емшектен шығарғаннан кейін бірден

16-18 ай

сою жағдайына қол жеткізу

Экстенсивті бордақылау

Арзан, бірақ ұзақ

Ас мөлшері: қолжетімді жемшөп, әдетте, өрескел, жайылымдағы негізгі өсу

Сонғы бордақыләумен жайылымда өсіріп жеткізу, азықтыру

20-24 ай және одан да көп

сою жағдайына қол жеткізу

EL BAYLYGY

CULTIVARIY арнайы
BAI BOLSYN үшін жасады